

XÂY DỰNG Ý THỨC CÔNG HIẾN VÀ TRÁCH NHIỆM CỦA NGUỒN NHÂN LỰC VIỆT NAM

GS, TS. TRẦN VĂN PHÒNG^(*)

Ngày nhận bài: 07/3/2022

Ngày thẩm định: 08/3/2022

Ngày duyệt đăng: 20/5/2022

Tóm tắt: Bài viết phân tích nội hàm, chỉ ra chủ thể, nội dung, phương thức xây dựng ý thức công hiến và trách nhiệm của nguồn nhân lực Việt Nam. Từ đó, để xây dựng được ý thức công hiến và trách nhiệm của nguồn nhân lực Việt Nam cần: đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm; đổi mới chương trình, nội dung, phương thức xây dựng; kết hợp tốt giữa giáo dục gia đình, giáo dục nhà trường và giáo dục xã hội; phát huy tính tích cực, tự giác của bản thân mỗi người trong nguồn nhân lực.

Từ khóa: nguồn nhân lực; ý thức công hiến; ý thức trách nhiệm

1 Đảng và Nhà nước Việt Nam luôn quan tâm xây dựng, đào tạo nguồn nhân lực nói chung, nguồn nhân lực chất lượng cao nói riêng, nhằm đáp ứng yêu cầu của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư, hội nhập quốc tế, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Trong xây dựng, đào tạo nguồn nhân lực, Việt Nam chú trọng: “Xây dựng con người Việt Nam phát triển toàn diện, có sức khỏe, năng lực, trình độ, có ý thức, trách nhiệm cao đối với bản thân, gia đình, xã hội và Tổ quốc”⁽¹⁾. Nghĩa là, chú trọng xây dựng, đào tạo nguồn nhân lực cả về thể lực, trí lực và tâm lực. Trong xây dựng, đào tạo tâm lực cho nguồn nhân

lực chú trọng xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm.

Theo định nghĩa của Liên hợp quốc: “Nguồn nhân lực là trình độ lành nghề, là kiến thức và năng lực của toàn bộ cuộc sống con người hiện có thực tế hoặc tiềm năng để phát triển kinh tế - xã hội trong một cộng đồng”⁽²⁾. Nguồn nhân lực được hiểu là nơi phát sinh, nơi cung cấp sức lực của con người trên đầy đủ các phương diện cho lao động sản xuất⁽³⁾. Nhân lực với ý nghĩa đầy đủ của nó bao gồm 03 yếu tố liên hệ chặt chẽ thống nhất với nhau, đó là: thể lực (sức khỏe thể chất, sức mạnh vật lý), trí lực (trình độ tri thức, kỹ năng có thể được vận dụng vào quá trình lao động của mỗi cá nhân), tâm lực (đạo đức, nhân cách, ước mơ, hoài bão, tình yêu lao động, ý thức công hiến, trách nhiệm...).

^(*)Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

Ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực là mặt tinh thần thuộc tâm lực. Công hiến là sự tự nguyện, tự giác đem sức lực, tài năng, trí tuệ của mình đóng góp cho lợi ích chung; là đức tính cao đẹp của con người. Công hiến luôn chứa đựng sự hy sinh vì lẽ sống, lý tưởng, tình yêu quê hương, đất nước, sự nghiệp chính nghĩa mà con người muốn dâng hiến theo sự chỉ dẫn của trí tuệ và trái tim. Trong ý thức công hiến bao gồm tri thức (sự hiểu biết, nhận thức về sự công hiến đối với nhân dân, Tổ quốc, dân tộc, công việc), tình cảm và niềm tin. Trong đó, tri thức giúp người công hiến hiểu rằng, sự công hiến là tự nguyện, tự giác hy sinh lợi ích cá nhân vì lợi ích chung của nhân dân, xã hội, Tổ quốc, sự nghiệp. Tình cảm là thái độ của người công hiến, cách mạng giúp họ cảm thấy hạnh phúc, vui vẻ khi được công hiến cho nhân dân, Tổ quốc, công việc. Niềm tin thể hiện ở việc họ tin tưởng sự công hiến cho nhân dân, Tổ quốc, dân tộc, công việc là đúng đắn, là đạo đức, lẽ sống cao đẹp.

Theo *Từ điển tiếng Việt*, “trách nhiệm là điều phải làm, phải gánh vác, hoặc phải nhận lấy về mình”⁽⁴⁾. Ý thức trách nhiệm, theo nghĩa thông thường, là tri thức, tình cảm, niềm tin của mỗi người về điều phải làm, phải gánh vác, hoặc phải nhận lấy về mình. Ý thức trách nhiệm cũng là mặt tinh thần thuộc tâm lực của nguồn nhân lực. Theo nghĩa khoa học, khái niệm ý thức trách nhiệm vừa thuộc phạm trù đạo đức, vừa thuộc phạm trù pháp luật, phản ánh đặc trưng nhân cách của cá nhân trong việc thực hiện nghĩa vụ, chức trách, chức năng đối với tổ chức, xã hội, công việc và người khác. Ý thức trách nhiệm biểu thị mức độ hoàn thành nghĩa vụ đạo đức và các tiêu chuẩn pháp luật của cá nhân trước yêu cầu của tổ chức và xã hội⁽⁵⁾. Xét ở phương diện đạo đức, ý thức trách nhiệm được xem như là nghĩa vụ đạo đức. Xét ở phương diện pháp luật, ý thức trách nhiệm được xem

như là nghĩa vụ pháp lý. Có trách nhiệm chỉ chịu sự phán xét của dư luận xã hội, đạo đức, lương tâm, đồng thời có trách nhiệm không chỉ chịu sự phán xét của dư luận xã hội, đạo đức, lương tâm, còn chịu sự phán xét xử của pháp luật. Chẳng hạn, trách nhiệm của cán bộ lãnh đạo, quản lý chịu sự phán xét của cả dư luận xã hội, đạo đức, kỷ luật của Đảng, pháp luật của Nhà nước. Ý thức trách nhiệm cũng bao gồm tri thức, tình cảm, niềm tin về trách nhiệm. Tri thức về trách nhiệm là việc mỗi người phải tự giác hiểu rõ, hiểu đúng, nhận thức đúng trách nhiệm của mình đối với công việc được giao, nghĩa vụ phải hoàn thành theo cương vị, chức trách của mình. Con người có bao nhiêu vị trí, vai trò, chức năng trong mối quan hệ xã hội thì có bấy nhiêu trách nhiệm. Tình cảm trách nhiệm là trạng thái xúc cảm thỏa mãn, vui vẻ, hài lòng của bản thân con người khi hoàn thành trách nhiệm đối với bản thân, gia đình, xã hội, nhân dân, Tổ quốc, công việc. Niềm tin trách nhiệm là sự tin tưởng hoàn thành trách nhiệm, là hành động chân, thiện, mỹ, xứng đáng được ca ngợi, tôn vinh, cô vũ.

Như vậy, ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm là những yếu tố thuộc tâm lực, không thể thiếu trong xây dựng nguồn nhân lực đáp ứng yêu cầu cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và hội nhập quốc tế. Ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm có quan hệ tác động, ảnh hưởng lẫn nhau. Ý thức công hiến là hoàn toàn tự giác, được chi phối bởi đạo đức. Ý thức trách nhiệm vừa mang tính tự giác, được chi phối bởi đạo đức; vừa mang tính pháp lý, được chi phối bởi trách nhiệm pháp lý. Pháp luật và đạo đức bổ sung cho nhau. Do vậy, hai mặt đạo đức và pháp luật trong ý thức trách nhiệm cũng bổ sung lẫn nhau và cùng nhau bổ sung cho tính tự giác trong ý thức công hiến. Có thể thấy, công hiến đã bao hàm và thể hiện trách nhiệm, còn trách nhiệm cũng đã thể hiện sự công hiến nhất định.

Kế thừa tư tưởng Hồ Chí Minh, Đảng và Nhà nước đã đề ra nhiệm vụ: “chăm lo xây dựng con người Việt Nam giàu lòng yêu nước, có ý thức làm chủ, trách nhiệm công dân; có tri thức, sức khỏe, lao động giỏi; sống có văn hóa, nghĩa tình; có tinh thần quốc tế chân chính”⁽⁶⁾; “Đào tạo con người theo hướng có đạo đức, kỷ luật, kỷ cương, ý thức trách nhiệm công dân, xã hội; có kỹ năng sống, kỹ năng làm việc, ngoại ngữ, công nghệ thông tin, công nghệ số, tư duy sáng tạo và hội nhập quốc tế (công dân toàn cầu)”⁽⁷⁾. Nghĩa là, trong xây dựng, đào tạo nguồn nhân lực phải chú ý tới xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm.

2. Xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm là quá trình chủ động, tích cực, sáng tạo, có mục tiêu của các chủ thể nhằm trang bị cho nguồn nhân lực tri thức, tình cảm, niềm tin về công hiến và trách nhiệm một cách có hệ thống với các phương thức khác nhau, nhằm chuẩn bị cho nguồn nhân lực đó ý thức sẵn sàng công hiến, có trách nhiệm với cuộc sống bản thân, gia đình, xã hội, nhân dân, Tổ quốc và công việc, góp phần vào việc phát triển xã hội, duy trì, phát triển nền văn minh loài người.

Chủ thể xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực là Đảng, Nhà nước, trực tiếp là các gia đình, nhà trường trong hệ thống giáo dục quốc dân... Trong xây dựng, phát triển nguồn nhân lực nói chung, xây dựng, phát triển ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực nói chung riêng, Đảng và Nhà nước là chủ thể lãnh đạo, quản lý quyết định cơ chế, chính sách, quy định phương hướng, mục tiêu, mở rộng quy mô đào tạo nguồn nhân lực trong từng thời kỳ, sát yêu cầu, nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội. Gia đình, nhà trường là những chủ thể trực tiếp tham gia xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực. Bản thân nguồn nhân lực vừa là chủ thể tự giác xây dựng, vừa là đối tượng của quá trình xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm này.

Phương thức xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực được thực hiện rất đa dạng, phong phú: tại những trường thuộc hệ thống giáo dục quốc dân; trường dạy nghề, trung tâm giáo dục, dạy nghề do Nhà nước hoặc tư nhân quản lý; trường, lớp thuộc doanh nghiệp, trong các thành phần kinh tế, lớp dạy nghề do các tổ chức xã hội và làng nghề truyền thống tổ chức. Xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực được thực hiện qua nhiều cấp, với các đối tượng nguồn nhân lực khác nhau theo yêu cầu cụ thể của công việc, chức trách, vị trí việc làm của nguồn nhân lực, như: đào tạo tập trung ngắn hạn, không tập trung, kết hợp vừa học, vừa làm; qua mạng internet, phát thanh, truyền hình... Xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực là quá trình khó khăn, lâu dài, phức tạp, khác với giáo dục, rèn luyện thể chất và giáo dục trí lực. Để xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm, bản thân nguồn nhân lực phải tự giác chuyển hóa sự hiểu biết về công hiến và trách nhiệm thành tình cảm, niềm tin cá nhân. Vì vậy, quá trình xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực phải được thực hiện từ giáo dục mầm non và được bồi dưỡng, củng cố liên tục qua giáo dục, đào tạo ở các bậc học, cấp học cao hơn. Đồng thời, quá trình xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực đòi hỏi phải có sự kết hợp nhuần nhuyễn giữa giáo dục gia đình, giáo dục nhà trường, giáo dục xã hội và tự giáo dục của bản thân. Phương pháp giáo dục ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực chủ yếu là thuyết phục, cảm hóa, nêu gương.

Nội dung xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực gồm nhiều yếu tố, trong đó có ba yếu tố cơ bản, cốt lõi. Một là, tri thức về công hiến và trách nhiệm. Để có được ý thức công hiến và trách nhiệm, nguồn nhân lực phải hiểu được yêu

cầu, vị trí, vai trò, tầm quan trọng của điều này. Phải biết đặt lợi ích cá nhân dưới lợi ích tập thể, cộng đồng, dân tộc, nhân dân và Tổ quốc. Biết hy sinh một phần lợi ích của bản thân và nhận thức được trách nhiệm cá nhân đối với tập thể, cộng đồng, xã hội, nhân dân, dân tộc và Tổ quốc khi cần. Hai là, tình cảm về công hiến và trách nhiệm. Phải xây dựng, hình thành được ở nguồn nhân lực thái độ, tình cảm ủng hộ, sự khuyến khích, ca ngợi, tôn vinh, tự hào với những người có ý thức về công hiến và trách nhiệm. Lên án, phê phán những hành vi ích kỷ, vô trách nhiệm, không dám hy sinh, công hiến cho tập thể, cộng đồng, xã hội, nhân dân, Tổ quốc. Ba là, củng cố niềm tin của nguồn nhân lực về ý thức về công hiến và ý thức trách nhiệm. Cần thuyết phục họ rằng, những hành vi công hiến và trách nhiệm là những hành vi đẹp, chân - thiện - mỹ, phù hợp với đạo lý, truyền thống văn hóa của dân tộc cũng như pháp luật của Nhà nước. Ba nội dung này quan hệ mật thiết, bổ sung cho nhau, cùng nhau tạo nên những nội dung căn bản cần xây dựng về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm.

Quá trình xây dựng về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực phụ thuộc vào nhiều nhân tố, như: các chủ thể xây dựng với nội dung, chương trình, phương thức, phương pháp xây dựng phù hợp; chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước; Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và hội nhập quốc tế; sự tự giác xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm cho bản thân của nguồn nhân lực.

3. Để xây dựng hiệu quả ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm cho nguồn nhân lực Việt Nam, cần thực hiện đồng bộ nhiều giải pháp, trước tiên là ***các giải pháp chủ yếu*** sau:

Thứ nhất, đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục nâng cao ý thức ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực Việt Nam

Cả ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm đều có nội dung đạo đức, xuất phát từ nhận

thức bên trong của mỗi người, trên cơ sở đó họ mới dám hy sinh lợi ích cá nhân, nhận trách nhiệm về mình và có trách nhiệm đối với công việc, tập thể, cộng đồng, xã hội, dân tộc, Tổ quốc. Vì vậy, phải đẩy mạnh việc tuyên truyền, phổ biến, giáo dục nâng cao ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm cho mọi đối tượng của nguồn nhân lực, đặc biệt là nguồn nhân lực trẻ. Muốn vậy, phải tăng cường sự lãnh đạo của Đảng, sự quản lý hiệu quả của Nhà nước đối với công tác tuyên truyền. Sự lãnh đạo của các cấp ủy đảng bảo đảm cho công tác tuyên truyền đúng hướng, đúng mục đích, động viên, huy động được sự gương mẫu của cán bộ, đảng viên là người lãnh đạo, quản lý gương mẫu, đi đầu trong nêu gương về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã từng nhấn mạnh: “Nói chung thì các dân tộc phương Đông đều giàu tình cảm, và đối với họ một tấm gương sống còn có giá trị hơn một trăm bài diễn văn tuyên truyền”⁽⁸⁾. Vì vậy, đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý cần gương mẫu nêu gương về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm, nhất là đối với thế hệ trẻ, trong nguồn nhân lực thì giá trị tuyên truyền sẽ được nâng cao. Sự quản lý hiệu quả của cơ quan nhà nước các cấp sẽ góp phần thể chế hóa, cụ thể hóa bằng chính sách, chủ trương của Đảng về công tác này. Cơ chế, chính sách đúng đắn sẽ quyết định hiệu quả, chất lượng tuyên truyền nâng cao nhận thức về tuyên truyền, giáo dục, nhằm nâng cao ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực Việt Nam. Ngược lại, cơ chế, chính sách không đúng sẽ tác động tiêu cực đến công tác tuyên truyền, giáo dục, nhằm nâng cao ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực. Bên cạnh đó, cả hệ thống chính trị phải vào cuộc, tuyên truyền, cổ vũ, động viên, ca ngợi, định hướng đúng, tôn vinh, đề cao ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm. Đồng thời, phê phán, lên án, chống lại những biểu hiện của ý thức ích kỷ cá nhân, thói vô trách nhiệm, sự vô cảm,

thờ ơ, bàng quan với công việc, lợi ích của tập thể, cộng đồng, xã hội, nhân dân, Tổ quốc, dân tộc. Hệ thống giáo dục phải tăng cường tuyên truyền, giáo dục không chỉ về thể chất, trí lực mà cả tâm lực, trong đó có ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm.

Thứ hai, đổi mới chương trình, nội dung, phương thức xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực Việt Nam

Đại hội lần thứ XII của Đảng xác định: “Đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục, đào tạo theo hướng mở, hội nhập, xây dựng xã hội học tập, phát triển toàn diện năng lực, thể chất, nhân cách, đạo đức lối sống, ý thức tôn trọng pháp luật và trách nhiệm công dân”⁽⁹⁾. Tiếp nối tinh thần đó, Đại hội lần thứ XIII của Đảng đã đề ra nhiệm vụ: “Tiếp tục đổi mới đồng bộ mục tiêu, nội dung, chương trình, phương thức, phương pháp giáo dục và đào tạo theo hướng hiện đại, hội nhập quốc tế, phát triển con người toàn diện, đáp ứng những yêu cầu mới của phát triển kinh tế - xã hội, khoa học và công nghệ, thích ứng với cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư”⁽¹⁰⁾. Trên tinh thần này, khi đổi mới chương trình, nội dung, phương thức xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực Việt Nam cần chú ý:

Một là, đổi mới chương trình, nội dung, phương thức xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm theo hướng thiết thực, linh hoạt, hiện đại, hội nhập quốc tế, phù hợp với thực tiễn Việt Nam. Trong đó, cần tập trung đổi mới, hoàn thiện chương trình, nội dung, phương thức xây dựng nguồn nhân lực cả về thể lực, trí lực và tâm lực, trong tâm lực thì chú trọng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm. Trên cơ sở rà soát, đánh giá lại hệ thống chương trình, nội dung, phương thức xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm ở tất cả các hệ giáo dục, đào tạo, các cơ sở này phải tiến hành đổi mới mạnh mẽ nội dung, chương trình,

phương thức xây dựng theo hướng đa dạng hóa, chuẩn hóa, hiện đại hóa, phù hợp yêu cầu thực tiễn Việt Nam, tiếp thu có chọn lọc tinh hoa của thế giới, phù hợp với yêu cầu phát triển đất nước thời kỳ mới.

Hai là, đổi mới chương trình, nội dung, phương thức xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm phải phù hợp từng đối tượng nhân lực, cụ thể, thiết thực, tránh chung chung, trừu tượng. Mỗi đối tượng nghề nghiệp của nguồn nhân lực cần có nội dung cụ thể về công hiến và trách nhiệm. Nói khác đi, mỗi chức trách, mỗi nhiệm vụ, mỗi vị trí việc làm của nguồn nhân lực cụ thể sẽ có nội dung cụ thể về công hiến và trách nhiệm riêng trên cơ sở những nguyên tắc đạo đức và pháp lý chung của xã hội. Đó là nội dung, tiêu chuẩn của công hiến nghề nghiệp và trách nhiệm nghề nghiệp. Có như vậy, việc xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực mới thiết thực, hiệu quả.

Ba là, chú trọng đổi mới và chuẩn hóa chương trình, nội dung, phương thức xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực theo hướng chuyển mạnh sang phát triển phẩm chất, năng lực, tư duy sáng tạo của nguồn nhân lực, nâng cao kỹ năng thực hành, năng lực tự giáo dục, tự xây dựng, trau dồi, thích ứng nhanh với yêu cầu đổi mới, phát triển trong điều kiện Cách mạng công nghiệp lần thứ tư. Đồng thời, “Chú trọng hơn giáo dục đạo đức, nhân cách, năng lực sáng tạo và các giá trị cốt lõi, nhất là giáo dục tinh thần yêu nước, tự hào, tự tôn dân tộc, truyền thống và lịch sử dân tộc, ý thức trách nhiệm xã hội cho các tầng lớp nhân dân, nhất là thế hệ trẻ; giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc tốt đẹp của người Việt Nam; khơi dậy khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc và bảo vệ vững chắc Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa. Gắn giáo dục tri thức, đạo đức, thẩm mỹ, kỹ năng sống với giáo dục thể chất, nâng cao tầm vóc con

người Việt Nam”⁽¹¹⁾.

Bốn là, đổi mới mạnh mẽ và đồng bộ mục tiêu, chương trình, nội dung, phương thức xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực theo hướng coi trọng phát triển năng lực và phẩm chất của người học. Trên tinh thần này, bảo đảm hài hòa giữa xây dựng tâm lực với xây dựng trí lực và thể lực; thực hiện tốt phương châm dạy mới: *Dạy người, dạy chữ và dạy nghề* và phương châm học: *Học để làm việc, làm người, làm cán bộ*. Chú trọng giáo dục nhân cách, đạo đức, lối sống, kiến thức pháp luật, ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm công dân. Tập trung vào những giá trị cơ bản của văn hóa, truyền thống, đạo lý dân tộc, tinh hoa văn hóa nhân loại, giá trị cốt lõi và nhân văn của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, cương lĩnh, chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước. Tăng cường giáo dục thể chất, trí tuệ và tư duy.

Năm là, đa dạng hóa loại hình xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực để đáp ứng yêu cầu đang đặt ra cấp bách của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư. Đa dạng hóa các loại hình xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm cho nguồn nhân lực, gắn liền với dân chủ trong giáo dục, đào tạo, đề xuất nhiều hình thức xây dựng, với sự đa dạng về thời gian, không gian và nội dung tri thức, tình cảm. Bên cạnh đó, cần xây dựng, đáp ứng nhu cầu học tập, nâng cao nhận thức về tri thức, tình cảm, niềm tin của người học về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm.

Thứ ba, kết hợp tốt giữa giáo dục gia đình, giáo dục nhà trường và giáo dục xã hội trong xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực

Xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực là quá

trình khó khăn, lâu dài, không thể một sớm, một chiều là xong. Quá trình hình thành tri thức, tình cảm, niềm tin về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm được nảy sinh ban đầu từ giáo dục gia đình. Chính gia đình là cái nôi nuôi dưỡng sự hiểu biết, tình cảm, niềm tin cho mỗi con người về công hiến và trách nhiệm sớm nhất. Nếu các thành viên trong gia đình có nhận thức đúng về công hiến và ý thức trách nhiệm thì sẽ tạo ra cơ sở, môi trường thuận lợi cho việc xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm sau này trong xã hội. Giáo dục của nhà trường góp phần củng cố, tăng cường cơ sở khoa học thêm những tri thức, tình cảm, niềm tin của mỗi người về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm. Các tri thức còn chấp vá, chưa có cơ sở vững chắc mà gia đình cung cấp, những tình cảm, niềm tin mà gia đình hình thành cho mỗi người về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm sẽ được củng cố, lập luận vững chắc trong giáo dục nhà trường. Giáo dục xã hội thông qua các phương tiện thông tin đại chúng, thực tiễn xã hội sẽ tạo cơ hội, điều kiện thực tế để kiểm chứng những tri thức, tình cảm, niềm tin về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm, làm cho mỗi người khẳng định được giá trị chân thật trong nhận thức, tình cảm, niềm tin của mình. Xã hội còn thông qua dư luận để điều chỉnh nhận thức, cảm xúc, hành vi của mỗi người về công hiến và trách nhiệm của bản thân. Qua đó, nhận thức, tình cảm, niềm tin của mỗi cá nhân về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm được củng cố, vun đắp và phát triển. Nhìn chung, giáo dục gia đình, giáo dục nhà trường và giáo dục xã hội trong xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực có quan hệ mật thiết với nhau. Giáo dục gia đình như là sự giáo dục ban đầu thông qua tình cảm, cách dạy bảo trong gia đình, xuất phát từ tình yêu thương của ông, bà, cha, mẹ và người thân. Giáo dục nhà trường là giáo

dục chính thống trên cơ sở của pháp luật củng cố, tăng cường, bổ sung cho giáo dục gia đình. Giáo dục xã hội là sự kiểm chứng trên thực tế những tri thức, tình cảm, niềm tin về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm đã được giáo dục gia đình và giáo dục nhà trường cung cấp. Thông qua thực tiễn xã hội, mỗi người sẽ điều chỉnh, định hướng thêm cho những tri thức, tình cảm, niềm tin của mình về ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm.

Thứ tư, phát huy tính tích cực, tự giác của nguồn nhân lực trong tự xây dựng, bồi dưỡng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm

Tự học để nâng cao sự hiểu biết, tự bồi dưỡng tình cảm, tự củng cố niềm tin của mình vào xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm đóng vai trò chủ yếu, quyết định trực tiếp chất lượng công tác xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của nguồn nhân lực ở Việt Nam. Để nêu cao tinh thần tự học, tự bồi dưỡng, tự rèn luyện, phấn đấu, tự xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm của đội ngũ nguồn nhân lực, cần tạo điều kiện thuận lợi để mỗi người có tài liệu phong phú, kiểm tra, đánh giá kết quả tự xây dựng, có chính sách khuyến khích hợp lý thành tích tự xây dựng của họ. Hình thành môi trường, điều kiện thuận lợi cho đội ngũ nguồn nhân lực tự xây dựng ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm. Kết hợp với khen thưởng những chủ thể nguồn nhân lực có ý thức công hiến cao đẹp, ý thức trách nhiệm cao cả thì phải kỷ luật nghiêm minh đối với những chủ thể nguồn nhân lực không có ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm đối với công việc, tập thể, cộng đồng, xã hội, nhân dân và Tổ quốc.

Bên cạnh đó, cần xây dựng được động cơ nghề nghiệp đúng đắn cho nguồn nhân lực đáp ứng được những yêu cầu của Cách mạng công nghiệp lần thứ tư. Động cơ nghề nghiệp đúng đắn không chỉ là động lực quan trọng góp phần thúc đẩy tính tích cực,

tự giác trong tự học tập nâng cao trình độ chuyên môn và kỹ năng nghề nghiệp cho chủ thể nguồn nhân lực, mà còn là động lực quan trọng để mỗi chủ thể nguồn nhân lực nỗ lực rèn luyện nâng cao thể lực, trí lực, tâm lực với phẩm chất đạo đức, nhân cách, trong đó có ý thức công hiến và ý thức trách nhiệm. Đó là tình yêu, trách nhiệm với nghề nghiệp, sự hứng thú đối với công việc mà người lao động đảm nhiệm. Trên cơ sở đó, hình thành được sự công hiến, trách nhiệm đối với công việc, với tập thể, cộng đồng, xã hội, nhân dân và Tổ quốc □

(1), (7), (10) và (11) Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.I, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021, tr.231, 232-233, 136 và 137

(2) Dẫn theo: Chu Văn Cáp, *Phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao góp phần phát triển bền vững Việt Nam*, Tạp chí Cộng sản, số 839 (2012), tr.18

(3) Xem: *Từ điển Bách khoa Việt Nam*, Nxb Từ điển bách khoa, Hà Nội, 1995, tr.233

(4) *Từ điển tiếng Việt*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội, 1999, tr.1678

(5) Xem thêm: *Từ điển Triết học*, Nxb Tiến bộ, Matxcova, 1975, tr.595; Như Ý (chủ biên), *Từ điển Tiếng Việt thông dụng*, Nxb Giáo dục, Hà Nội, 1996, tr.1161; Hội đồng quốc gia biên soạn từ điển bách khoa Việt Nam, *Từ điển Bách khoa Việt Nam*, Nxb Từ điển bách khoa, Hà Nội, 2005, t.4, tr.513

(6) Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr.76-77

(8) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.I, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr.284

(9) Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2016, tr.296